

PANDIVERE

TEATNAJA

INFOLEHT

DETS. 1988

RAHULIKKE JÕULE

JÕULUMÕTTED ANNO 1988

Eestlased on oma olemusest maarahvas, talurahvas, ja riis- tusk on kõige sobivam usk hiitele põhjapoolsemale maad harivale rahvale. Ta tegeleb hiitsas olemises ikka sellega, mis sind ümbritseb ja sinu ümber on. Ta ei muutu usu- viinguks, Laxness kirjutab, et Islandi saare üle tundurori kirikl ei olnud altarimaali, seal märgutas suur aknaava, taga mägede lünnemitsid, tar- dunud jaavaoolmed, haljad rohuniivad ja seal koguduse enese lambad. Ka see on kristlus.

Usku on püütud ninarõn- gasse panna, Tammisaaregi võitis seda vahel teha, aga kõige filosoofilisemad silva- mõtisklused inimese ja jumala vahelkorras tiheskoos Varga- näe jõuludega ongi ju tema sulest. Nõnda tihitub see põh- jamaise karjusega, Nobeli preemia tollase areaaliga.

Kosmosajaсти «koidikuni» olin minagi noorukina «võit- lev ateist» (siis oli see ehk popp), olen vihnuti praegugi (ma ei samasta Rakvere ordu- hinnust, reformatsiooneiset kahtliklikku anastuskollet ega seelast risi rahva hingepüüd- lustega), kuid kirjamehena ei pässe minagi üle ega ümber virulaste kannakustest, mis on samastatavad kõigi kristlaste kannakustega titekõituste maailmas. See on hinge pilu- ralism. Kruuselõhn, küünlaval- gus, saansõit, jõulukeelid, jõululapskese sünd, armastu- se ja halastuse harmoonia — see on pühadest ühm, mis hingele kumagi mõeldud. Iga- sugune ideoloogiarituual on jõulude kõrval õhuke, saegil- must jää...

Juba on välja öeldud mõte, et kristlus oli maailmas esi- mene perestroika. Ja ta jäks korra, sest ta oli inimesekesk- ne, ait tules. Sirvides vanu ka- lendreid alates «Tonissoni Tähttaamatus» ja «Meie Maistis», kuuorvajast, näen, et neis kõigis on minagi hinge- heik. 1941. aasta «Väikeses Rahvakalendris» on see nagu noaga jäbi lõigatud. Pool aas- tat enne küüditamisest verti- sama jäändu hinge leian hui- ga nomenklatuursete tegeleaste fähvapävi, ka Beria sünni- ja

Kirovi tapmisjäeva, sinna huika oiid ka Koidula ja Dan- te ära eksinud, kuid rahva hingesündiga pole enam as- ja. Selle asemel loeme suure Stahlni adjusstante: «Stahn on boiševlike partei tegeelik juht, ühtlasi aga ka teoreetii- se loova marksismi geniaalne esindaja. Ta arendab marksis- mi-leninismi edasi, rikastab seda uute kogemustega, kait- suse vastu.» Ehk aitab, eesti rahvas oli juba oma valusa kogemuse kätte saanud. Hii- juti Ingešin kaalia saadiku ettekandeid Mussolini väime- hele välisministri krahv Gia- nole aastast 1939, kus pärast Sooveti baaside sissetoomist väidetakse, et suverääniteedi mängimine lõpetatakse varem või hiljem ja Eesti vabariik neelatakse oma suunde orga- nismi. Killap diktatuurirüüd tundsid ükssteise nõkse ja rah- vusvahelist kätevähnamis- kunsti tihtisiti Aga Stalini idamaalikus despotismist oiid fasisistid ehk sutsu kavalamad — okupatsiooniaja kalender, saanuti nomenklatuurne, apeli- hingele.

Islandi talumees läheb kiti- la, räägib kõhvi kõrvale polii- tikast, inflatsioonist, Nõuko- gude Liidu vägede väljavähi- sest Afganistanist ja tiitleb na- gu muuseas, et nüüd kannan ma ette lunletuse, mille hiljuiti sepitseisin. Tundrumaal on hingel omad vajadused. Kui mina, ehki kirjanik, tiitleksin oma sõprade hulgas, kes sa- muu räägivad kõhvi kõrvale inflatsioonist ja konstitutsioo- nikriisist, et hakkam õige juu- let lugema, pealegi oma, olek- sid nad, pehmelt öeldes, nõrdi- nud.

Jah, meil on ka hingelõutu- sid vaja, eelkõige neid, jõulud on hingekultuur, mida Viru- maale väga vaja, et kõiges vastu peaksite. Jõulude ajal lepiti naabrimehesga! ära. Melgi on Rahvarinde deivis «suveräänus ja konsolideeri- rumine». Meie hing on nagu tulakahi «Estonia» kaavandu- ses, kus toimub mürgiste fe- noolide väljavämine. Et uut- misest, mille esirinnas Eesti- maa tänaste jõulude eel on,

ei saaks utamine, tulemuseks uttetõrv, uttegaas ja mürgist killastatud uttevesi...

Leonardo da Vinci on lõpe- tamata õlmalal — jõululaps on Maarja siltes, kolm kom- mikumaa kuniingat on teda kummardamata tulnud, ümber- ringi aga käib kunstniku lap- sepolvemaletustes palgaso- durite taplus ja rõõvimine. Paljake meilegi on jõuluvahu- antud, harmooniat keset kaosit? Pigein on tunne, nagu oleks jahhunudad üle sunne ri- si väikese suveräänse liiduvä- barisil kallale lahti lastud! Meie rahva ühisrahe on tihtis- ratud, meie saadikute sõna ei loe...

Loodan, et Pandivere agro- firma rahvas annab jõulutoo- tuse, et ta ei too maad suu- toomisele ohvriks. Ei tohi minna ennat sel aastal peenri- haks vahetada, ammukis siis maamees oma hinge. Sest hoiatuses kõigile, hoiatuses inimkonna teisele perestroika- le — Kristuse parimad püri- mused lõppevad kahjuks juu- dasekhiitiga.

Praegu, kui pimedit ja tuisik on maaltasele maanteel- gi vaenulik, valgustatagu meie hinge jõululapse sünd ja see teine IME. Maapäre on elu tu- girihm, hoidekem teadai. Hoi- ken järeltulvat põlve, et ta saaks osa nii pühadest, jõuluvana heldusest ku ka tu- levaste heinaegade lõhnavast tõkkirvest! Sest neis kahes taastub eestlase olemus ja elu- mõte.

KALJU SAABER

JAA HEAD VANA- AASTA LÕPPU

ISTUNGJÄRGULT ISTUNGJÄRGULE

NSV Liidu erakorralisele istungjärgule sõitsin rahutu- sega hinges. Peale novembris toimunud korralist istungjär- ku oli juba olemas ettekuju- tus, kuidas Moskvas võetakse vastu eriarvamusi kinnitusele tulvate seaduste kohta. Aru- saamatust ja hämmeldust te- kitsas ka Moskvas Eestisse sihivalitseva poliitilise olu- korraga tutvuma sõitnud vie- rikmelise brigadi hihme sm. Masini ktlaskäik vaheltult enne Moskvasse sõitu. Olu- korda raskendas veel see, et mille ei olnud teada üleliidu- liste seaduseelnõude seda redaktsiooni, millises nad is- tungjärgul arutusele tulevad. Vastavalt materjalid saime kätte alles vaheltult enne esi- meste istungjärgu algust. Poli- tud teada ka see, kuidas ha- katatakse häälutama, kas sõite- haaval või tervikuna kumb- ki projekt eraldi.

Istungjärgu avas Mihhail Gorbatšov. Oma 70-minutilise avakõnes ei maininud ta kor- dagi Eesti. Nagu hiljem sel- gus, oli ta kahest varem ette- valmistatud kõnevarrandidist selle valitud sõna oisesses mõt- tes viimasele minutili, enne esi- nemist. See oli kõne, milles püüti maandada 26. novembril NSV Liidu Ülemnõukogu Pre- sidiumi istungi tekkimud pinged. Presidendi avakõnele järgnes 37 sõnavõttu, millest 16-s tehti tõsised etteheited Eestile. Meid sihtidistati eks- temismis: vastuolult minerkus NSV Liidu konstitutsiooniga, poliitilise reformi takistami- ses, soovis lõhkuda meie pal- jurahvuselise pere. Palju ka- sitati sõna «suveräänus» ning sageli jäi mulje, et pal- judele salivõihijatele ei ole selge selle sõna oisene tähen- dus.

Pärast esimese päeva is- tungjärku oiid meie saadikud koos Eesti esinduses, kus Ar- nold Riitvel tutvustas meie oma järgmise päeva sõnavõt- tu. Vaino Väiljas rääkis NLKP Keskkomitee novembriliseu- mist. Melega oli Moskvas ka Eesti NSV Ülemnõukogu ju- ridilise osakonna jurist E. Kornel, kes aitas saadiku- tel läbi mõtestada seaduseel- nõude mõningaid punkte.

Teise istungjärgupäeva ooda- tium heik meie jaoks oli Riitveli esinemine. Arnold Riitvel esines rahulikult, te- male omase intelligentsi ja parlamentaarase väärkusega. Saal võttis tema sõnavõtu vastu täielikus vaikuses, järg- nenud aplaus oli aga tagasi- hoitlik. Hiljem selgus ka põh- tus. Pingsalt oodati Arnold Riitvelit, et peale nii paljusid etteheiteid ja kriitilisi märku- si oleks tulnud kindlasti tun- nistada poliitilist eksitust ja anda lubadusi edaspidi oma seisukohti revideerida. Tema aga seda ei teinud.

Kolmekümne seistme sõna- võtu põhjal viidi konstitutsi- ooniparanduste seaduseelnõus- se sisse 14 parandust. Eestist esitavi tiitise 52 ettepanekut.

millist võeti arvesse 26. Teise istungjärgupäeva õh- tul otsustas seaduseelnõude komisjon häältekannise korra. Otsustati häältekannise jäbi vha lahiseit. Tagasi läkati ette- paneik häälendada punktina- val, kuna see pidi venima liiga pikaks. Edasine häälta- misse kord jäeti otsustada is- tungjärgule, kes otsustas hää- letada tervikuna seaduseel- nõude kaupa.

Vastavalt valijate tahtele oli grupp meie saadikuid voli- tatud häältekannise rea konst- lutsiooniparanduste vastu. Kuna aga häältekannise toimus tervikuna, otsustasime jätta erapooletuks.

Üldise õhkikonna ja seadus- eelnõu aruteluist osavõijate ise- loomustamisest tooksin ühe näite, mis mind ennast pani küll väga imestama, lausa šo- keeris. Istungjärgule eelnenud päeval oli mul vestus ühe Li- dunõukogu saadikuga, kes pea- le seda, kui oli minult küni- nud, et istungjärgul kestab arva- tavasti kolm päeva, oli sirvalt imestunud, et mida sih küll nii pikalt arutada on. Tema ja osa ta kaassaadikutest oli sõit- nud Moskvasse teadmisega, et toimub vaid maksimaalselt tunnitaajalne üksmeeline hää- letussprotseduur. Kõik mater- jald on ju sellaks juba ette- valmistatud ja tema jaoks oli täiesti loomulik, et vaidtusta- misele ei lähe sealt midagi.

Pole veel õõpavegi mõõdas sellist, kui jõudsin tagasi Tal- innast Eesti NSV Ülemnõu- kogu istungjärgult. Muilud on Moskva omadele paaeeagu vas- tudised. Rõõm oli jälleida vaarüri Kõrgeima võimonor- ganitööd. Minu arvates vää- riks meie ülemnõukogu kõeli- se parlamentari nime, kus jäa saadik mõtleb, arvutib, tunnib vastutust rahva ees, kus teki- vad tõelised vaidlused ja de- batted. Oli killi radikaalseid arvamusste lahknemineid, ja seda kahjuks peamiselt eri rahvusest saadikute vahel, kuid tõelise demokraatia ja konsolideerumise saavutamis- seks on see vajalik etapp, mis tuleb jäbida mõistuse ja tasa- kalukusega. Ja seda koime päeva jooksul Toompeal ka olli

Rõõmustas Rakvere rajoo- nist valituri saadikute tegevus istungjärgul. Ühe poole saadi- kuteist võtsid sõna, neist mit- med korduvalt. Oli näha, et saadikud oiid tulnud istung- järgule ettevalmistunult ja oma valijate tegevusjuhendi- tega. Kui milleski kahelhi, nõõrduti abi saamiseks istung- järgul töötanud turistide doo- le. Rahvasaariik Toomasi Kork tegi 7. diäevakorrapunkti aru- tamisel väga kaaluka etepa- mis meid kõnustab ühitudama NSV Liidu Ülemnõukogu pre- sidiumi 26. novembril otsus- test. Suure häälteenamusega (165) võeti T. Kõrvi pooll teh- tud ettepanek ka vastu.

ILME RIKKEN
8. detsembril